

az igényt, megkülönböztetni egy bizonyos terméket, kihangsúlyozni azt a terméket, megszilárdítani a termék forgalmát. Mindez a könyvtár vagy egy speciális gyűjtemény marketingjére is alkalmazható. Az információgyűjtő közönség úgy tekintendő, mint a könyvtár által létrehozott termék vásárló közönsége.

Néhány promóciós lehetőség: előadók meghívása, akik témájához a könyvtár v. annak egy részlege, gyűjteménye kapcsolódik; kiállítások és ezek gyakori cseréje – ami dinamizmust, rugalmasságot sugall; könyvtárbemutatók és a könyvtáros által tartott foglalkozások, amelyek a könyvtárosok és a használók személyes találkozását, és az információ-igények jobb megértését segítik elő. A web-honlap is fontos információközlő: a könyvtár nyitvatartásától és szolgáltatásaitól kezdve az elektronikus

szolgáltatásokhoz (pl. az előfizetett elektronikus folyóiratokhoz) való hozzáférés lehetőségét is biztosíthatják, és itt is hirdethetők a könyvtári események. Összefoglalva: Minden könyvtár válassza ki, milyen marketing-stratégia felel meg annak, amit nyújtani kíván és annak, akiket megcéloz ezzel. Bármilyen is a stratégia, lényeges elem az írásba foglalt marketing-terv. Az írott marketing-terv egyben az aktív információpolitika dokumentuma is. A promóció a tevékenységek természetes része legyen. A tervek egyes pontjai rövid távon is megvalósulhatnak, de a valódi eredmények időt, türelmet kívánnak. És ami a legfontosabb: a nagyszerű marketing-terv mellett minőségi termékre is szükség van. A világ egész marketing-tevékenysége sem segít azon a könyvtáron, amelyik nem működik elég jól, és az elérni kívánt „produktum” gyanús.

(Mohor Jenő)

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

99/085

VÁZQUEZ, M. - ALVAREZ, R. - MARES, J.: Comparación de la demanda de revistas españolas y extranjeras a través del servicio de suministro de documentos = Rev.Esp.Doc.Cient. 21.vol. 1998. 1.no. 42-56.p. Bibliogr. 10 tétel.

Res. angol nyelven

A spanyol és külföldi szakfolyóiratok iránti igény az országos tudományos és műszaki könyvtár dokumentumellátó szolgálatánál

Állomány használata; Felmérés [forma]; Folyóirat-termesztudományi és műszaki

A spanyol tudományos információs és dokumentációs központ dokumentumellátó szolgálatánál vizsgálták a hazai és külföldi szakfolyóiratok iránti igényt. A felmérés főbb eredményei szerint:

- a legtöbb kérés a kémia, biológia és a vegyipar-kémiai technológia szakterületét érintette, e három témakör adta az összes igény majdnem 50%-át;
- a kérések 39 ország folyóirataira vonatkoztak; az USA, Anglia, Spanyolország és Hollandia folyóiratait a kérések 75%-a igényelte (Magyarország 3 folyóiratot érintő 8 kérdéssel 25-26. helyen áll az országok sorrendjében);

- a kérések több mint 50%-a a 90-es évtized publikációira vonatkozott, de közel 10%-ot tesz ki a 25 évnél régebbi folyóiratszámok iránti kereslet;
- a külföldi folyóiratokat inkább az alap-, a hazaiakat inkább az alkalmazott kutatások tárgykörében keresik;
- az éves cikk-mennyiséget figyelembe véve, arányosan nagyjából azonos a hazai és a külföldi folyóiratok iránti igény;
- a legtöbb kérés az egyetemektől érkezik, azt a spanyol kutatási tanács intézményei, majd az iparvállalatok követik. A spanyol folyóiratok tekintetében az ipar áll a második helyen, utána következnek a kutatóintézetek;
- a kérések eredetének földrajzi megoszlását szemmel láthatóan alapvetően befolyásolja a központ földrajzi helye.

(Mohor Jenő)

99/086

SCHWITZGEBEL, Bärbel: Benutzerbefragung in den Bibliotheken der Fachhochschule Wiesbaden = Bibliotheksdienst. 32.Jg. 1998. 9.no. 1547-1556.p.

Használók körében végzett felmérés a Wiesbadeni Szakfőiskola könyvtáraiban

Felmérés; Főiskolai könyvtár; Hatékonyság; Könyvtárhasználat

A wiesbadeni főiskola három helyszínen működik: Wiesbadenben mérnöki, informatikai, társadalomtudományi képzés folyik, s ugyancsak Wiesbadenben, egy másik helyszínen közgazdasági képzés történik, Rüsselsheimben pedig műszaki képzés. A főiskola könyvtára megismételve 1976-os és 1993-as felméréseit 1998-ban ismét megvizsgálta, hogy szolgáltatásai mennyire felelnek meg e három színhelyen a hallgatók igényeinek.

A kézbeadott kérdőívek közül 551-et kaptak kitöltve vissza, ez a hallgatók 50%-a (Wiesbaden I.), 16%-a (Wiesbaden II.), ill. 33%-a (Rüsselsheim).

A megkérdezetteknek több mint a fele (56%) hetente többször is felkeresi a könyvtárat, 18% választotta azt, hogy hetente egyszer jön, 2% havonta egyszer, 24% pedig rendszertelenül. A látogatás leggyakoribb oka a könyvkölcsönzés (96,7%), ezt követi az olvasóteremben végzett munka, a prézens állomány használata, a másolás. A hagyományos könyv- és folyóirathasználat jelenleg még megelőzi az Internet-használatot (38%) és a CD-ROM használatával történő kutatást (21%).

A nyitvatartási idővel a többség (61,3%) elégedett, bár többen nehezményezték a péntek délutáni és a szombati zárva tartást.

A keresett irodalmat általában megtalálja 23%, esetenként megtalálja 60%, ritkán találja meg 17%. Az oktatók irodalomlistáit elemezve kedvezőbb kép alakult ki: ezek a művek általában megtalálhatók az esetek 33-61%-ában (a különböző színhelyek adatainak eltérése), olykor megtalálhatók az esetek 31-45%-ában, ritkán találhatók meg: 8-17%-ban.

A megkérdezettek ötfokú osztályzattal értékelték igen jótól (1) az igen rosszig (5) a könyvtári tevékenység egyes összetevőit (állomány, szolgáltatások, személyzet). A legjobb értékelést a személyzet kapta, igen jó (1) és jó (2) között, ez a hasonló felmérések általános tendenciája. Az állományt a jó (2) és a közepes (3) között levőnek értékelték, az egyes állománycsoportokat az alábbi sorrendben: Szakfolyóiratok (2,2), kézikönyvek (2,4), szakirodalom (2,5), CD-ROM-ok (2,9), idegen nyelvű szakirodalom (3,1).

A szolgáltatások közül az igen jó és a jó közötti kedvező értékelést kapott a tájékoztatás/tanácsadás (1,7) és a kölcsönzési adminisztráció gyorsasága (1,9). Rosszabb minősítést kapott, a jó és a közepes közé helyezve a nyitvatartási idő (2,3), a könyvtárközi kölcsönzés (2,6) és az előjegyzett könyvekre való várakozási idő (2,7).

Megkérdezték az olvasókat arról is, hogy egyes szolgáltatások közül melyiket részesítenék előnyben. Az olvasók többsége a kérdezők által párba állított szolgáltatások közül a könyvet választotta a számítógépes médiákkal szemben, a könyvet a folyóiratokkal szemben és a nagyobb választékot jobban értékelnék, mint a többletpéldányok beszerzését. Következésképpen a személyes szolgálatot választották a személytelen ellenében: többen igénylik a személyes felvilágosítást, mint az információs anyagokat, többen a személyzettel végzett kölcsönzési adminisztrációt, mint a teljes önkiszolgálást, és többen kérték az infotékát, mint a számítógépes munkahelyeket.

(Katsányi Sándor)

Olvasáskutatás

99/087

FOURIE, Jacqueline A.: Reading motivation and the teenager = Mousaion. 16.vol. 1998. 1.no. 15-34.p.

A tizenévesek olvasási indítékai és szokásai

Ifjúság nevelése olvasásra; Olvasási szokások

A közművelődési könyvtárosnak a használói tanácsadás keretén belül feladata, hogy az olvasás iránti érdeklődést felkeltő programokat szervezzen. Ismernie kell ehhez a használók, jelen esetben a tizenévesek igényeit, szokásait, az olvasástól való idegenkedésük okait, fel kell mérnie, rendelkezésre áll-e megfelelő olvasnivaló. Szükséges, hogy a könyvtáros elsajátítson bizonyos egyéni és csoportos motiváló technikákat.

A tizenéves kort a pszichológusok általában három fejlődési szakaszra bontják: korai (11-13 év), középső (14-16 év) és kései (17-19 év) serdülő kor-

ra. Mindegyiknek megvannak a maga problémái és szellemi fejlődésnek különböző állomásait képezik. A korai kamaszkorban többnyire a cselekményes, fordulatos regényeket kedvelik a fiatalok. Már kezdenek logikusan gondolkodni és nyelvi készségük is kialakul. A nemek szerinti ízlésmegoszlás is jelentkezik ebben a korban. A fiúk előnyben részesítik az erőszakos cselekményeket ábrázoló műveket, a lányok hagyományosan inkább kerülnek az ilyeneket. A fiúk elfogadják a tényszerű, személytelen tárgyalásmódot, míg a lányokat inkább az érzelmeibb, személyesebb történetek ragadják meg. Egy nemrégiben lefolytatott angol felmérés adatai szerint a fiúk bolondulnak a fantáziaregényekért, míg a lányok a rémregényért és a detektívregényért lelkesednek. A lányok szeretik a sajátjukhoz hasonló problémákkal bajlódó regényalakokat, a fiúk viszont az emberfeletti hősökkel azonosulnak szívesen. A későbbi kamaszkorban a gyerekek kritikai érzéke is fejlődik, előbb-utóbb képesek lesznek megkülönböztetni a tényeket a fikciótól, szakkönyveket is használnak és érdeklődésük közeledik a felnőttkéhez, az elvontabb gondolkodásra is képessé válnak.

Az olvasási kedv korábbi kutatások szerint igen korán, 9-12 éves korban éri el csúcspontját, utána rendszerint alábbhagy. A legtöbb gyerek jobban szeret tévét nézni, mint olvasni, nagyobb gyerekek már moziba járnak, rádiót hallgatnak, képregényt úgyszólván minden korosztály olvas, a fiúk életében a számítógépes játékok is jelentékeny szerepet töltenek be. Abban, hogy nagyon sokan nem szívesen olvasnak könyvet az alábbi tényezők lehetnek ludasak: az olvasási készség hiányos, kifejeletlen volta, negatív hozzáállás a passzív és magányos olvasáshoz (ellentétben a közösségi és a mozgással járó tevékenységekkel), a gyerekek érdeklődésének hiánya a rájuk tukmált olvasmányok iránt, az időszűke, a szociális hátrány, a kisebbségi kultúrához való tartozás, a nem anyanyelvű olvasás nehézségei, valamint a hibás pedagógiai módszerek.

Az olvasási nehézségekkel küszködők számára az érdekes, ugyanakkor könnyű olvasmányok képezhetnek hidat. Lehet ajánlani a szabadidős kedvtelésekhez kapcsolódó irodalmat, azonkívül klasszikusok rövidített, bőségesen illusztrált kiadásait, továbbá olyan tévésorozatok alapjait képező könnyedebb regényeket, ahol a főhős szintén korosztálybeli. Az eredeti képregények vagy a klasszikusok képes feldolgozásai, ahol a képek játszanak döntő szerepet, a szövegrészek elolvasásához is kedvet ébreszthetnek, megértésükben segítenek. Az etnikai kisebbségekhez tartozó gyerekeket a kulturális sokféleséget és a kisebbségi létezését megjelenítő könyvekkel lehet megkönyvézni.

A motiválásnál a külső ráhatások (jutalmazás, csoportbeli megerősítés) vagy a belső értelmi és érzelmi igényekre összpontosító megközelítés egyaránt lehetségesek. Az egyéni motiválásnak az egyén olvasási szintjéhez, életkori problémáihoz és sajátos érdeklődéséhez kell igazodnia. Ajánlhatunk a gyerek ízléséhez igazodó, ám azt valamennyire tágító műveket.

A könyvajánlás történhet csoportkeretben is, kötetlen beszélgetés vagy előadás formájában. Könyvbe mutatás színhelye lehet az iskola, ahová a könyvtáros látogat el, így olyan gyerekeket is elérhet, akikkel egyébként nem találkozna a könyvtárban. Az iskolai osztály időnként rendezhet tanórát a könyvtárban. Nagyon fontos a könyvtáros együttműködése az iskolai médiaoktatóval vagy a nyelv- és irodalomtanárral.

Érdemes előre tájékozódni, hogy a megfelelő könyveket tudjuk kiválasztani az adott közönség számára. (Kapcsolódni lehet valamennyire a tananyaghoz.) Előre meg kell határozni a formát, gyakorolni az előadandó szöveget, hogy előadás közben a szemkontaktus fenntartható legyen. A felolvasásra kerülő részleteket jó érzékkel kell kiválogatni, hogy azok érdekfeszítőek, figyelemfelkeltőek és szórakoztatóak legyenek. A tartalmat illik röviden ismertetni a könyv felmutatásával, személyes vélemény is

megfogalmazható, de a komolyabb elemzés kerüendő. Az utolsó tíz percet ajánlatos a kérdésekre illetve a szabad böngészésre, önálló lapozgatásra fenntartani.

Tematikus ajánlójegyzékek összeállítása is hasznos. Feltűnő és forgalmas könyvtári terekben tárlatokat lehet rendezni, külső megjelenésük alapján is válogatva a könyveket. A könyvtár otthont adhat szakköröknek, melyekhez az irodalmat is biztosítani tudja, továbbá filmvetítéseknek, művészeti és egyéb programoknak.

Ha van rá anyagi és személyi feltétel, akkor a könyvtár időről időre gyűjtsön adatokat a meghatározó használói csoportok, különösen a fiatal nemzedékek használói szokásairól, és ennek megfelelően szervezze szolgáltatásait.

(Nagypál László)

99/088

LUNDIN, Anne [ed.]: [Print culture for youth] = Libr.Quart. 68.vol. 1998. 3.no. V-IX., 261-334.p.

Az ifjúság könyvkultúrája

Ifjúsági és gyermekkönyvek; Olvasástörténet; Szexuális kérdések -irodalomban

Az ilyen című konferencia (University of Wisconsin, Maison, 1997. május) 30 előadása közül közlik a három legfontosabbat: 1. Az amerikai lány a 20. sz. elején: a leánycserkész-irodalom ideológiája, 1913-1930. – 2. Mit olvassunk, hogyan olvassunk: az ifjúság olvasásának társadalmi infrastruktúrája egy iowai kisváros könyvtárának kölcsönzési nyilvántartásai szerint, 1870-1900. – 3. A homoszexualitással foglalkozó ifjúsági regények, 1969-1997 (a cikk bibliográfiája 99 ilyen művet tartalmaz ebből az időszakból).

BONFADELLI, Heinz: Buchlesen in der Schweiz 1997 - eine empirische Studie = Buch Bibl. 50.Jg. 1998. 10/11.no. 664-667.p.

Res. angol nyelven

Könyvolvasás Svájcban 1997-ben – empirikus vizsgálat

Olvasásvizsgálat

Svájcban nem végeznek folyamatos vizsgálatokat a felnőtt lakosság olvasási szokásairól, az utolsó reprezentatív felmérés 1992-ben készült. 1997-ben a korábbi vizsgálat szerzője megismételte felmérését. A svájciak friss információikat a napilapokból, a televízióból és a rádióból kapják, a lakosság 67%-a naponta (vagy csaknem naponta) olvas újságot, 64% naponta néz tévét, 53% naponta hallgat rádiót. A folyóiratokat a többség hetente (vagy hetente néhányszor) veszi kézbe. Könyvet naponta (vagy csaknem naponta) olvas 19%, hetente többször 17%, hetente egyszer 12%, ennél ritkábban 36%, sohasem 14%. 1992 és 1997 között öt év alatt a könyvolvasás mennyisége jelentősen csökkent: a naponta olvasók száma az 1992-es 29%-ról 19%-ra esett vissza, a könyvet sohasem olvasók száma 10%-ról 14%-ra emelkedett. Az elmúlt évben olvasott könyvek számát illetően a felmérés azt mutatja (némi ellentmondva az előző adatsornak), hogy a 10-nél több könyvet olvasók száma 1992-1997 között 15%-ról 23%-ra emelkedett. Ettől eltekintve azonban e téren is csökkenést mutat a vizsgálat: a 6-10 könyvet olvasók száma 20%-ról 13%-ra, az 1-5 könyvet olvasók aránya 43%-ról 31%-ra csökkent, az egyetlen könyves sem olvasók százaléka viszont 19-ről 31-re emelkedett.

A férfiak és a nők olvasása között mennyiségileg alig van különbség. Az életkor emelkedésével fokozatosan emelkedik a magukat olvasónak vallók szá-

ma, viszont fokozatosan csökken az olvasott könyvek mennyisége. A magasabb iskolázottság Svájcban is magasabb olvasási szinttel jár együtt: a népiskolát végzettek közül 62% tekinthető rendszeres könyvolvasónak, a szakmunkás iskolát végzettek közül 66%, a középiskolai végzettségűek közül 71%.

Sajátos összefüggést mutatott ki a vizsgálat a megkérdezettek általános értékrendje és olvasásuk mennyiségi mutatói között. A legtöbbet olvasónak az „öko-humanisták”, a „hedonista-individualisták” és a „privatisták” bizonyultak, lemaradtak mögöttük a „materialisták”, a sereghajtók pedig a „tradicionalisták” voltak.

Az olvasott könyvek többségét olvasójuk megvásárolta (63%, ebből könyvesboltban vásároltak 45%-ot, könyvklubban 9%-ot, áruházban, kioszkban ugyancsak 9%-ot.) Az olvasott könyvek 13%-a származott könyvtárból, rokontól, ismerőstől kölcsönöztek 10%-ot, ajándékkönyvet olvasott 12%.

A megkérdezettek nyilatkoztak arról is, hogy milyen fajta műveket olvasnak rendszeresen. Az irodalmi kategóriák közül a következők szerepeltek (az említések százalékos sorrendjében, egy olvasó több kategóriát is említhetett): Krimi, triller (32), klasszikus irodalom (24), modern szépirodalom (21), kaland (21), szerelmi történet, életrajzi regény (20), irodalom nőknek (18), humoros könyvek (17), sci-fi (9). Az ismeretközlő irodalom kategóriái: Szakkönyvek (35), lélektan, életviteli tanácsadók (26), egészségügy (26), idegen népek, idegen kultúrák (25), életrajzok (24), útleírások (23), állatok/természet (20), hobbi (19), történelem (17), filozófia, vallás (15), politika (11), művészet, fotóalbum (10).

A könyvek kiválasztásánál különösen fontos szempontok (az azt megnevezők százalékos sorrendjében, több kategóriát is meg lehetett nevezni): izgalmas, érdekesítő, megragadó (63), tanulni és profitalni lehet belőle (54), elgondolkasztó (51), reális, igaz, hű a valósághoz (47), vidám, humoros, szóra-

koztató (31), könnyen olvastatja magát, kikapcsolódást jelent (29), aktuális társadalmi problémát tárgyal (28), emberek, sorsok azonosíthatók benne (21), élet- és szerelmi problémákról szól, melyek bárkinél előfordulhatnak (18). 1992 és 1997 között jelentősen növekedett azok aránya, akik fontos szempontnak tartják az izgalmas történetet (50-ről 63-ra), akik a műből tanulni és profitálni szeretnek (49-ről 54-re), csökkent viszont azok aránya, akik aktuális társadalmi problémáról kívánnak olvasni (34-ről 28-ra), akik vidámságot, humort várnak (37-ről 31-re). A felmérés szerint az olvasók számára a könyv érzelmi hatása éppen olyan fontos, mint kognitív funkciója.

(Katsányi Sándor)

Használók képzése

99/090

FEO, Aniela: L'enseignement de méthodologie documentaire a l'Université Paris 8: un accompagnement bien tempéré = Documentaliste. 35.vol. 1998. 3.no. 147-149.p.

Res. angol nyelven

Információs ismeretek oktatása egy párizsi egyetemen

Használók képzése -felsőoktatásban

Ma már elengedhetetlen követelmény, hogy mind az egyéni, mind a testületi használók értsenek az információkezeléshez, és az egyetemi hallgatók is ki legyenek képezve az információk keresésére és kezelésére. Franciaországban a nyolcvanas évek elejétől kezdve számos egyetem tett lépéseket ebbe az irányba, így a Paris 8 egyetem is, amely 1986-ban információkezelés-módszertani tanfolyamot indított, amelynek elvégzését ma már több tanszék is megköveteli. Évente több mint 1000 hallgató vesz részt a képzésben. A jelen cikk a tanfolyam eredetét, oktatási céljait, tartalmát, szervezetét és eredményeit ismerteti.

(Autoref.)

99/091

JULIEN, Heidi: User education in New Zealand tertiary libraries: an international comparison = J.Acad.Libariansh. 24.vol. 1998. 4.no. 304-313.p. Bibliogr. 18 tétel.

Használók képzése az új-zélandi felsőoktatási könyvtárakban: nemzetközi összehasonlítás

Felmérés [forma]; Használók képzése -felsőoktatásban; Összehasonlító könyvtártudomány

A cikk egy felmérés eredményeiről számol be, amelyben a használók képzésének céljait és gyakorlatát vizsgálták új-zélandi egyetemi könyvtárakban. Összehasonlított teszt egy hasonló kanadai felméréssel. Az új-zélandi kutatás a könyvtárosok véleményét is vizsgálta a használói képzés és az információs jártasság közötti összefüggésről.

(Autoref.)